

DRUŽBENA STRATIFIKACIJA

(HARALAMBOS STR.29[37])

EGALITERIZEM

Egiletarna družba je družba v kateri so vsi ljudje enaki in niso razvrščeni glede na ugled ter kjer je premoženje enako porazdeljeno. Vendar imajo vse človeške družbe neko obliko neenakosti. Neenakost se kaže predvsem v porazdelitvi:

- **moč:** se nanaša na stopnjo, do katere lahko posamezniki vsilijo svojo voljo drugim z njihovim soglasjem ali brez njega.
- **ugled:** količina spoštovanja ali časti, povezano z družbenim položajem, lastnostmi posameznikov in življenjskim slogom
- **premoženje:** materialna dobrina je v večini družb opredeljena kot dragocena zemlja, živina, stavbe, denar..., druge oblike lastnine, ki jih posedujejo posamezniki in družbene skupine

DRUŽBENA NEENAKOST IN DRUŽBENA STRATIFIKACIJA

Družbena neenakost se nanaša na obstoj družbeno ustvarjenih neenakosti, družbena stratifikacija pa je posebna oblika družbene neenakosti, kjer so prisotne posebne družbene skupine, ki so postavljene ena nad drugo glede na dejavnike kot sta ugled in premoženje. Skupen jim je življenjski slog, skupna identiteta in zavest o skupnih interesih, kar jih tudi ločuje od drugih članov družbenih slojev (npr. indijski kastni sistem).

- **stratifikacija** pomeni hierarhijo družbenih skupin, člani teh različnih dr. skupin pa trpijo ali uživajo v neenaki razporeditvi nagrad v družbi
- družbena stratifikacija pa je le ena od oblik družbene neenakosti, saj lahko ta obstaja tudi brez slojev – nekateri soc. menijo, da je družbene razrede nadomestila nepretrgana hierarhija neenakih pozicij (nepretrgan kontinuum poklicnih položajev, ki zahtevajo različne stopnje ugleda in ekonomskih nagrad; značilno predvsem za zahodno družbo), tako je hierarhijo družbenih skupin nadomestila hierarhija posameznikov.
- **slojevske subkulture:** pripadniki vsakega sloja so nagnjeni k razvoju svoje lastne subkulture, torej svojih norm, stališč in vrednot, ki jih ločujejo od ostalih dr. skupin. Navadno se razvijejo zaradi podobnih razmer in težav, ki so značilne za specifičen družbeni sloj. Npr. člani najnižjega sloja v stratifikacijskih sistemih, ki ponujajo majhne možnosti za izboljšanje statusa, so nagnjeni k fatalističnemu pogledu na življenje, ki se prenaša iz generacije na generacijo.
Pri pripadnikih družbene skupine, i imajo skupno subkulturo in živijo v podobnih razmerah, se oblikuje tudi skupna identiteta zaradi katere se poistovetijo z razredom/slojem v katerega spadajo.
- **družbena mobilnost:** t.j. premik iz enega sloja v drugega in lahko poteka navzgor ali navzdol. Stratifikacijski sistemi, ki dopuščajo malo takšnih premikov imenujemo zaprte (v teh je posameznikov položaj pripisan), tisti ki pa so dopustnejši za družbeno mobilnost pa so odprti (položaj je večinoma pridobljen in izhaja iz osebnih sposobnosti).
- **življenjske možnosti:** položaj osebe v stratifikacijskemu sistemu povečuje ali zmanjšuje življenjske možnosti (za pridobitev stvari, ki so v družbi zaželjene)

DRUŽBENE NASPROTI NARAVNIM NEENAKOSTIM

- **biologija in neenakost:** mnoge stratifikacijske sisteme spremljejo prepričanja, da izhajajo družbene neenakosti iz bioloških temeljev (rasna stratifikacija).
- **naravna in kulturna neenakost:** biološki dejavniki postanejo v mnogih stratifikacijskih sistemih pomembni zaradi pomenov, ki jim jih pripisujejo različne kulture (npr. starost, rasa). Biološke razlike postanejo biološke neenakosti samo toliko, kolikor so kot take označene. Na prepričanja, ki trdijo, da temeljijo sistemi družbene stratifikacije na biološki neenakostih, lahko gledamo kot na racionalizacije teh sistemov.

DRUŽBENA STRATIFIKACIJA – FUNKCIONALISTIČNI POGLED

- predpostavljajo, da ima družba določene temeljne potrebe ali funkcionalne predpogoje, ki jim je treba zadostiti, da bi preživela
- deli družbe tvorijo integrirano celoto in zato proučujejo načine, na katere je sistem družbene stratifikacije povezan z ostalimi deli družbe. Za delovanje družbenih sistemov je bistvena določena stopnja **reda in stabilnosti**. Torej jih zanima najprej **funkcija družbene stratifikacije** – njen prispevek k vzdrževanju in dobrobiti družbe.

TALCOTT PARSONS – STRATIFIKACIJA IN VREDNOTE

Meni, da **red, stabilnost in sodelovanje** v družbi temeljijo na vrednostnem konsenzu, to je splošnem soglasju družbe o tem, kaj je dobro in cenjeno. Zanj je stratifikacija v svojem vrednotnem vidiku rangiranje enot družbenega sistema glede na **skupni sistem vrednot**. Različne družbe imajo različne vrednostne sisteme, zaradi česar so načini doseganja visokih položajev od družbe do družbe razlikujejo. Stratifikacija je neizogiben del vsake družbe, ki je po P. pravična saj temelji na skupnih vrednotah posameznikov, kar pa še ne pomeni, da ne prihaja do konfliktov med višjimi in nižjimi položaji.

- **organizacija in načrtovanje:** funkcionalisti vidijo odnose med družbenimi skupinami predvsem kot odnose sodelovanja in medsebojne odvisnosti, torej recipročnost (vzajemno dajanje in jemanje). Takšna organizacija vključuje centralizacijo in diferenciacijo vodstva in oblasti, kar pa samodejno pripisuje različne statuse posameznikom glede na njihov položaj, nastopi stratifikacija.
- **Moč:** tudi neenakosti po moči temeljijo na skupnih vrednotah, ker tisti na položajih oblasti uporabljajo svojo moč za doseganje kolektivnih ciljev

- **povzetek in ocena:** družbena stratifikacija je neizogibna za družbo, ker izvira iz skupnih vrednot, ki so nujen del vseh družbenih sistemov in je funkcionalna, ker služi integraciji različnih skupin v družbi.

Parsons je bil prepričan, da neenakosti družbi koristijo vsem članom družbe in da je to edina pot do učinkovitega dela. V teh točkah ga drugi soc. kritizirajo, ker vidijo v stratifikaciji bolj cepitev kot pa integrativno silo. Je bolj delitev, kjer nekateri pridobivajo na račun drugih in je vprašljivo, da se sistem vzpostavi iz skupnih vrednot.

DAVIS & MOORE – DODELITEV IN IZVRŠEVANJE VLOG

- **učinkovita dodelitev in izvrševanje vlog:** trdita, da so v družbenim sistemom skupni določeni funkcionalni predpogoji, ki morajo biti zadovoljeni, da bi lahko sistem preživel in učinkovito deloval. Med te predpogoje spada tudi učinkovita dodelitev in izvrševanje vlog: - zasesti je treba vse vloge
 - zasesti jih morajo tisti, ki so jih zmožni najboljše opraviti
 - zanje je treba zagotoviti usposabljanje

- vloge morajo biti opravljene vestno
 - vse družbe potrebujejo določen mehanizem za zagotavljan učinkovitega dodeljevanja in izvrševanja vlog. Ta mehanizem je družbena stratifikacija, ki je sistem, ki dodeljuje neenake nagrade in prednosti različnim položajem v družbi.
 - ne razlikujejo se samo ljudje ampak tudi položaji (eni so bolj funkcionalno pomembni)
- Glavna funkcija stratifikacije je, da razporedi najsposobnejše ljudi na funkcionalno najpomembnejše položaje, kar zagotovi z visokimi nagradami, ki vzpostavljajo motivacijo za vestno opravljanje dela
- **funkcionalna pomembnost:** težko je meriti funkcionalno pomembnost različnih položajev. Meri se ga lahko s stopnjo, do katere je položaj edinstven, pri čemer ni drugih položajev, ki bi lahko zadovoljivo opravljali isto funkcijo. Drugo merilo pa je stopnja do katere so drugo odvisni od omenjenega položaja
 - D.&M. imata družbeno stratifikacijo za funkcionalno nujnost vseh družb, saj je rešitev za razporejanje in motiviranje posameznikov v družbeni strukturi

M. TUMIN – KRITIKA DAVISIA IN MOORA

- **funkcionalna pomembnost:** D&M sta menila, da najvišje nagrajeni položaji tudi v resnici najpomembnejši. Veliko soc. meni, da ne obstaja noben objektivni način merjenja funkcionalne pomembnosti položajev.
- **moč in nagrade:** D&M sta zanemarila vpliv moči na neenako razporeditev nagrad. Razlogi za razlike v moči in ugledu med poklicnimi skupinami izhajajo bolj iz razlik v njihovi moči kot pa iz razlik v funkcionalni pomembnosti.
- **zaloga talentov:** D&M domnevata, da je le omejeno št. posameznikov nadarjenih za pridobitev večšin, potrebnih za funkcionalne najpomembnejše položaje. Tumin v to dvomi zaradi: ker ne obstajajo učinkovite metode za merjenje talenta in sposobnosti, ker ni nobenih dokazov, da je treba biti talentiran za pomembne položaje, ker je najverjetneje zaloga talentov precej večja kot menita D&M;
- **motivacija:** za D&M je glavna funkcija neenakih nagrad, da motivirajo nadarjene posameznike in jih razporejajo na funkcionalno najpomembnejše položaje – to pa Tumin zavrača, saj lahko družbena stratifikacija deluje kot ovira za motivacijo in rekrutiranje talenta, saj je motiviranost za uspeh neenako porazdeljena po razrednem sistemu.
- **neenakost možnosti:** Tumin pravi, da le če obstaja enak dostop za rekrutacijo in usposabljanje vseh potencialno nadarjenih oseb, je razlike v nagrajevanju možno upravičiti kot funkcionalne.
- **družbene delitve:** Tumin dvomi tudi v to, da opravlja družbena stratifikacija funkcijo integracije družbenega sistema – stratifikacija je bolj sila delitve kot pa povezovanja.

DRUŽBENA STRATIFIKACIJA – MARKSISTIČNI POGLED (str. 40-46)

- ponujajo radikalno alternativo funkcionalističnemu pogledu. Stratifikacijo imajo bolj za strukturo delitve kot za integrativno strukturo. Vidijo jo kot mehanizem, s katerim nekateri izkoriščajo druge, ne pa kot sredstvo kolektivnih ciljev. Bolj kot na neenakost se osredotočajo na družbene sloje.
- Razredi:
 1. v vseh stratificiranih družbah obstajata dve glavni družbeni skupini: vladajoči razred in podrejeni razred.
 2. moč vladajočega razreda izhaja iz njegovega lastništva in nadzora nad proizvodnimi sredstvi
 3. vladajoči razred izkorišča in zatira podrejeni razred, posledica tega pa je temeljni konflikt interesov med obema

4. razne institucije (npr. pravni in politični sistem) so ogrožene dominacije vladajočega razreda in podpirajo njegove interese
5. razredi bodo izgubili, ko bodo proizvodna sredstva v skupni lasti

Torej z marksističnega vidika izhajajo sistemi stratifikacije iz odnosov družbenih skupin do proizvodnih sredstev. Za marksiste je razred družbena skupina, katere člani imajo skupen odnos do proizvodnih sredstev.

Razredi in zgodovinske dobe: Marx je menil, da se je zahodna družba razvijala v 4 glavnih dobah

1. primitivni komunizem
2. antična družba
3. fevdalna družba
4. kapitalistična družba

Odvisnost in konflikti: z marksističnega vidika je odnos med dvema glavnima družbenima razredoma odnos vzajemne odvisnosti in konflikta. Vendar to ni odnos vzajemne enakopravne odvisnosti, ampak odnos izkoriščevalca in izkoriščanega. Pride do konflikta interesov.

Kapitalistična ekonomija in izkoriščanje:

1. kapital, je denar, uporabljen za financiranje proizvodnje blaga za zaseben zaslužek.
2. v kapitalistični ekonomiji, se dobrinam in delovni sili pripiše denarna vrednost
3. kapitalisti investirajo svoj kapital v proizvodnjo dobrin
4. kapital se akumulira prodajo teh dobrin za vrednost, večjo od stroškov proizvodnje

Tako kapitalizem zahteva investicijo kapitala v proizvodnjo dobrin, da bi se maksimaliziral dobiček. Kapital je v lasti manjšine, kapitalističnega razreda.

Razlika med vrednostjo mezd in blagom je znana kot presežna vrednost, katero si v obliki dobička prilaščajo kapitalisti.

Moč in nadstavba: politična moč izhaja iz ekonomske moči. Oblast vladajočega razreda zato izvira iz njegovega lastništva proizvodnih sredstev in nadzora nad njimi. Proizvodni odnosi se reproducirajo v nadstavbi, v glavnih institucijah. Različne dele nadstavbe je mogoče razumeti kot orodje dominacije vladajočega razreda in kot mehanizem za zatiranje podrejenega razreda (npr. različne pravice in zakoni, ki jih vladajoči razred postavlja samemu sebi). Ideologija vladajočega razreda ustvarja lažno razredno zavest in prevladujoče ideje razrednih družb so ideje vladajočega razreda, ker opravičujejo in legitimirajo prevlado vladajočega razreda in kažejo izkrivljeno sliko realnosti.

RAZRED IN DRUŽBENE SPREMEMBE

- **razredni boj:** po Marxu je to gonilna sila družbenih sprememb. Zgodovina vseh dosedanjih družb je zgodovina razrednih bojev. Kot edino rešitev za preoblikovanje kapitalistične družbe je Marx videl, da bo zasebno lastnino nadomestila skupna lastnina. Proletariat bo zrušil buržuazijo in prevzel proizvodna sredstva, vir moči. Lastnina bo pripadala skupnosti in ker bodo imeli vsi člani družbe enak odnos do proizvodnih sredstev, bo posledica tega brezrazredna družba.
- **Razredna zavest:** Marx je razlikoval med razredom po sebi (družbena skupina, katere članom je skupen enak odnos do proizvodnih sredstev, a nimajo skupne zavesti) in razredom za sebe (razred po sebi postane razred za sebe, ko imajo vsi njegovi člani razredno zavest in solidarnost).

Razredna zavest pomeni, da se posamezniki zavedajo svojega položaja, potem pa lahko člani razreda razvijejo skupno identiteto, prepoznajo skupne interese in se poenotijo s čimer ustvarjajo razredno solidarnost. Končna stopnja pa je, da člani razreda spoznajo, da lahko le s kolektivnim delovanjem zrušijo vladajoči razred.

- **polarizacija razredov:** dejavniki, ki vodijo v polarizacijo razredov so prepad med proletariatom in buržuazijo se večja in nasprotje med obema skupinama je vse močnejše. Brišejo se razlike med kvalificiranimi, polkvalificiranimi in nekvalificiranimi delavci, ker stroji odpravijo večino, potrebne za proizvodnjo blaga. Tudi razlike v premoženju bodo med buržuazijo in proletariatom z akumulacijo kapitala naraščale (pavperizacija). Sledilo bo le preživetje najmočnejših podjetji, ki bo povečala revnost srednjega sloja (male buržuazije) in jih potisnila v proletarijat.

DRUŽBENA STRATIFIKACIJA – WEBERJANSKI POGLED

- Weber je menil, da izhaja družbena stratifikacija iz boja za redke vire v družbi (predvsem boj za ekonomske vire, politično moč in ugled).
- **Tržni položaj:** razredi se razvijejo v tržni ekonomiji, v kateri posamezniki tekmujejo za ekonomsko korist. Tako zanj pomeni razredni položaj enako kot tržni. Tisti, ki jim je skupen ta položaj imajo tudi podobne življenjske možnosti. Strinjal se je z Marxom v tem, da je glavna delitev med tistimi, ki imajo proizvodjalna sredstva in tistimi, ki jih nimajo. Weber je razlikoval v kapitalistični družbi razredne skupine – višji razred z lastnino, beloovratniški delavci brez lastnine, mala buržuazija, razred manualnih delavcev.
- **z Marxom se ni strinjal:** W. pravi, da je pri oblikovanju razredov pomembno še marsikaj drugega in ne le posedovanje lastnine, W. ni videl nobenih dokazov, ki bi kazali na polarizacijo razredov, saj se beloovratniški razred po njegovem prej širi kot krči, zavračal je tudi pogled o neizogibnosti proletarske revolucije in o razvoju skupne identitete, ni se strinjal, da politična moč nujno izhaja iz ekonomske moči;
- **statusni položaj:** w. meni, da se skupine oblikujejo predvsem, ker imajo podoben statusni položaj, ki se nanaša na enako porazdelitev družbene časti (razred pa se nanaša na enako porazdelitev ekonomskih dobrin). Statusna skupina sestoji iz posameznikov, ki jim je dodeljena podobna količina družbenega spoštovanja in imajo zato skupni statusni položaj. (različnim poklicom, etniji, religiji družba pripisuje različno stopnjo ugleda).
- **Socialna zaprtost:** pomeni izključitev nekaterih ljudi iz članstva statusne skupine. Značilne so tudi samorekrutacije elit.
- **Razredi in statusne skupine:** razredni in statusni položaj sta ponavadi povezana, vendar tisti, ki imajo skupni razredni položaj ni nujno, da pripadajo enakemu statusnemu. Obstaja tudi notranja delitev razreda glede na status. Prisotnost različnih statusnih skupin v enem samem razredu in statusnih skupin, ki presegajo razredne delitve, oslabi razredno solidarnost in zmanjša možnost za razredno zavest.
- **Stranke:** so skupine, ki se izrecno ukvarjajo z vplivanjem na politiko in sprejemanje odločitev svojih članov tako skrbijo za pridobivanje družbene moči.
- **sodobne teorije stratifikacije:** temeljijo večinoma na marksističnemu ali weberjanskem pogledu □ neomarksisti ali neoveberjanci

DRUŽBENA MOBILNOST V KAPITALISTIČNI DRUŽBI

- naslov označuje pomen gibanja iz enega razreda v drugega znotraj kap. Družbe
- **pripisan in pridobljen status:** stopnja družbene mobilnosti v industrijskih družbah je višja kot v predindustrijskih – zato se reče prvim tudi »odprte« in drugim »zaprte« družbe. Status v predindustrijskih družbah je razmeroma pripisan, v industrijski družbi pa je vse bolj pridobljen (predvsem na podlagi zaslug kot je talent, trdo delo, ambicije,..., torej je vse manj pripisan s fiksnimi lastnostmi npr. spol, rasa,...).
- **Pomen družbene mobilnosti:** zanimiva je predvsem zaradi...
 1. stopnja družbene mobilnosti lahko pomembno vpliva na oblikovanje razredov. Giddens meni, da bo večina posameznikov ostala v razredu iz katerega izhajajo
 2. raziskovanje družbene mobilnosti kaže na življenjske možnosti pripadnikov družbe (npr. kakšne možnosti ima oseba z nizkim socialnim položajem, da pridobi poklic z visokim dr. statusom)
 3. pomemben je tudi odziv ljudi na stopnjo družbene mobilnosti in lastne izkušnje s tem, saj lahko splošno nezadovoljstvo ogrozi družbeno stabilnost
- tipi družbene mobilnosti:
 1. **intrageneracijska** mobilnost: družbena mobilnost znotraj ene same generacije (torej kako se spreminja socialni položaj ene osebe skozi življenje)
 2. **intergeneracijska** mobilnost: pomeni družbeno mobilnost med generacijami (merimo jo s primerjanjem poklicnega statusa očeta in sinov)
- **problemi merjenja:**
 1. kot indikator družbenega razreda se uporablja poklic (eni bolj poudarjajo ugled, drugi ekonomske nagrade, ki sodijo k poklicem). Ker se različni soc. poslužujejo različnih merjenj, raziskave niso primerljive
 2. mnogih pripadnikov buržuazije ni mogoče identificirati na podlagi poklicev (loh, da je neumen ko noč, pa ma sam bogato bakico;)
 3. mnoge študije ne vključujejo mobilnosti žensk, ki pa se zelo razlikuje od moške mobilnosti – ženske težijo h koncentraciji v posameznih delih poklicne strukture

DAVID GLASS – DRUŽBENA MOBILNOST PRED LETOM 1949

- prva večja raziskava intergeneracijske mobilnosti
- primerjava statusov sinov s statusi očetov
- rezultati so prikazani v tabelah (str.107), ki nakazujejejo na precej visoko stopnjo intergeneracijske mobilnosti, vendar sprememba statusa ni zelo velika, torej se večinoma sinovi premikajo v sosednji kategoriji očetovega statusa
- **samorekrutacija** je proces, s katerim se pripadniki sloja rekrutirajo iz sinov tistih, ki že pripadajo temu sloju
- raziskave kažejo, da družinsko poreklo močno vpliva na življenjske možnosti in kažejo na precej neenake možnosti

- **kritike glassa:** ne odražajo sprememb v poklicni strukturi pred letom 1949, rezultati kažejo na krčenje beloovratniških poklicev (v resnici je prišlo do širitve), mnogi menijo, da Glassove raziskave podcenjujejo stopnjo družbene mobilnosti

OKSFORDSKA ŠTUDIJA MOBILNOSTI L.1972

- v veliki meri kategorizirala poklice glede na tržne nagrade. Te kategorije temeljijo na sedemrazredni shemi Johna Goldthropa
- **absolutna mobilnost:** ta študija razkriva višje stopnje daljnosežne mobilnosti in kaže na visoke stopnje absolutne mobilnosti (predvsem so višje navzgor kot navzdol)
- **relativna mobilnost:** možnosti za relativno mobilnost se med razredi precej razlikujejo. Ta pojem se nanaša na komparativne možnosti tistih, ki izhajajo iz različnih razredov, da dosežejo posamezne položaje v družbeni strukturi. S primerjavo relativnih mobilnostnih možnosti različnih generacij lahko določimo, ali je postala razredna struktura bolj odprta

SAMOREKRUTACIJA ELIT

Je proces, kjer se pripadniki bogatih in močnih skupin rekrutirajo iz otrok tistih, ki že pripadajo takim skupinam. (v Haralambosu opisane raziskave str.111, ki kažejo in potrjujejo samorekrutacijo elit)

SPOL IN MOBILNOST

- **pogledi Goldthropa in Payna na spol in družbeno mobilnost:** oksfordska študija ne upošteva žensk. Razredni položaj družine je dan s poklicem glavnega hranitelja, ki je ponavadi moški. G. in P. pa ugotavljata rezultate družbene mobilnosti glede na spol, če uporabita 3 različne pristope, da vključita ženske:
 - položaj žensk je določen s poklicem moških (moža)
 - za določanje razreda obeh partnerjev se uporablja poklic polnozaposlenega partnerja z višjim razrednim položajem
- v tem pristopu pa so posamezniki razporejeni po razredih na podlagi svojih lastnih služb, kar kaže na različno stopnjo mobilnosti žensk in moških, saj so tudi v poklicni strukturi ženske različno razporejene kakor moški. Vendar tudi ta metoda prinese le malo razlik glede mobilnosti
- **alternativni pogledi:** Michelle Stanworth je kritična do kategorizacije žensk v študijah mobilnosti glede na razred njihovega moža
A.Heath je primerjal družbeni razred žensk z razredom njihovega očeta in ugotovil, da je pri ženskah večja verjetnost mobilnosti navzdol kakor pri moških, pri ženskah iz višjih razredov je manjša verjetnost, da bodo sledile svojim očetom kakor sinovi. Tudi druge številne raziskave kažejo, da je manj žensk mobilnih navzgor in več navzdol v primerjavi z moškimi

ESEŠKA ŠTUDIJA MOBILNOSTI

- ponuja podatke o **ženski mobilnosti** in je modernejša od Oksfordske mobilnosti ter ponuja podatke intra in intergeneracijske. Raziskave pokažejo na porast beloovratniških služb in posledično do visokih absolutnih stopenj mobilnosti navzgor. Rezultati za moške so precej podobni kot pri O.študiji, za ženske pa precej drugačni
- **razmerja verjetnosti:** v tej študiji so bili podatki izraženi tudi v tabelah verjetnostnih razmerji, ki so merile relativne mobilnostne možnosti (torej so merili možnosti ljudi iz različnih razredov, da pridejo do določenega razreda). Ugotovili so, razredno poreklo vpliva na žensko mobilnost prav tako kot na moško, čeprav so absolutni vzorci mobilnosti za oba

spola različni, ker se ženske bolj kot moški koncentrirajo v določenih delih stratifikacijskega sistema.

RAZLAGE STOPENJ MOBILNOSTI

- za razlago stopenj mobilnosti v industrijski družbi podajajo naslednje razloge: mobilnost navzgor presega mobilnost navzdol, stopnje rodnosti manualnih in nemanualnih delavcev se med seboj razlikujejo, sociologi nasplošno menijo, da je poklicni status vse bolj odvisen od zaslug (službe se dodeljujejo bolj na podlagi nadarjenosti in sposobnosti ne pa glede na družino) – ključno vlogo ima izobrazba

OBLIKOVANJE RAZREDOV IN RAZREDNI KONFLIKT

- Marx je menil, da bi visoka stopnja družbene mobilnosti nujno slabila razredno solidarnost saj bi bili razredi vse bolj heterogeni
- Dahrendorf meni, da se je ravno v modernih družbah zaradi mobilnosti spremenila narava konflikta
- Večja je podobnost v poreklu in izkustvu manualnih delavcev, večja je možnost za kolektivno akcijo in prizadevanje za skupne interese
- Glede tega je srednji razred čedalje bolj heterogen, saj mu manjka koherentnosti in razredne pripadnosti
- Mobilnost in družbeni red: sociologi so skušali oceniti učinke mobilnosti na družbeni red. Frank parkin je obravnaval razmeroma visoko stopnjo mobilnosti navzgor kot politični varnostni ventil (prepreči se frustracija, ki bi nastopila, če ne bi bilo možnosti za mobilnost).
- Raziskave kažejo, da se navzgor mobilni posamezniki nagibajo k sprejemanju družbenih in političnih pogledov razreda v katerega so se premaknili
- Tako mobilnost navzgor kot mobilnost navzdol krepi status quo (obe uvajata v družbene sloje konzervativne prvine, obe slabita solidarnost delavskega razreda in tako tudi slabita intenzivnost razrednega konflikta).

SPOL IN DRUŽBENI RAZRED

- Spol je bil v zgodnjih študijah zanemarjen, a je kmalu postalo nemogoče, da ne bi upoštevali položaj žensk znotraj družbene stratifikacije.
- Oblikujeta se **2 pogleda**: da spol ne vpliva na družbeni položaj (ženska iz delavskega razreda je bolj podobna moškemu iz delavskega razreda kot pa ženski iz srednjega razreda), drugi pa poudarjajo razliko med pripadniki različnih spolov in z njimi povezanimi družbenimi statusmi.
- gospodinjstvo kot enota analize: najenostavnejše je; da spol zanemarimo in je posameznikov razred določen s poklicem glave gospodinjstva, vendar to pelje do tega, da so ženske, ki so določene kot glave družine večinoma samske ali živijo v gospodinjstvih kjer so samo ženske, kar kaže na moško prevlado znotraj gospodinjstev
- **Frank Parkin** zagovarja pogled, da je družbeno in ekonomsko nagrajevanje žensk v veliki meri določeno s poroko in statusom moškega hranitelja. On meni tudi, da so neenakosti spolnega statusa nepomembne v primerjavi z neenakostmi v razrednem statusu.
- **N.Britten in A.Health** kažeta na jasen problem glede tega pristopa, saj je v nekaterih družinah (razredno mešane družine) ženska tista, ki je v višjem poklicnem razredu

- **John Goldthorpe** – možje, žene in razredni položaji: Soglašajo s parkinom, da je družina enota stratifikacije. Poleg tega povezuje razred s položajem družine na trgu delovne sile. Meni, da je glava družine tisti član, ki je najbolj zavezan trgu delovne sile, vendar je to še vedno večinoma moški, ker... : raziskave kažejo, da ženska večkrat zapusti/zamenja službo skozi kariero kot moški (nosečnost), Goldthrope zanika obstoj velikega števila razredno mešanih družin in pravi, da se mnoge družine le zdijo mešane, ker je bil razred žene določen na neustrezen način
- **Kritike Goldthropea:** Britten in Health vztrajata, da upoštevanje ženskih del vseeno daje drugačne rezultate in sklepe, da je treba večino družin ženskimi nemanualnimi delavkami še vedno šteti za mešano družino
Še bolj kritična je bila M. Stanworth, ki pravi, da je treba možje in žene preprosto razporediti po razredih kot posameznike ne pa kot družinske enote.
- **posamezniki in družine kot enote stratifikacije:** raziskava Rose in Marshall je pokazala, da se zdijo razredne akcije, ki se jih lotevajo ženske, bolj pogojene z razredom njihove družine kot pa z njihovim lastnim razredom. Ugotovila sta tudi, da so razredne usode bolj pod vplivom razreda posameznice kot pa razreda družine. Kljub vsemu pa imajo ženske ne glede na poklic svojega moža manj možnosti za mobilnost navzgor.

SODOBNE TEORIJE STRATIFIKACIJE

NEOMARKSISTIČNA TEORIJA RAZREDA – E. O. WRIGHT

- za marksistične teorije razreda je bila največja težava rast srednjega razreda plačanih uslužbencev
- **Wright** je hotel razložiti srednji razred s sistemom brez da bi posegel po veberjanskem konceptu
- Marksistični pristopi poudarjajo, da so razredi antagonistične skupine z različnimi interesi in se razlikujejo glede na svojo vlogo v proizvodnji, veberjanci pa raje kot proizvodne odnose poudarjajo odnose na trgu
- Prva Wrightova rešitev tega problema je uporaba pojma protislovni razredni položaj
- **zgodnja teorija** – osnovni razredi: razločuje med tremi razredi – buržuazija ima nadzor nad proizvodnimi sredstvi, delovno silo, investicijo in akumulacijo, proletariat je brez nadzora, mala buržuazija pa je vključena v malo blagovno proizvodnjo (ima nadzor nad proizvodnimi sredstvi, ter nekaj nadzora nad investicijami in procesom akumulacije, nima pa nadzora nad delovno silo).
- **Protislovni razredni položaji:** ga imajo delavci takrat, ko imajo nekatere lastnosti skupne dvema razredoma. NPr. med malo buržuazijo in buržuazijo so mali delodajalci, polavtonomi prejemniki mezd se nahajajo med proletariatom in malo buržuazijo (minimalen nadzor nad proizvodnimi sredstvi)
- **Revizija teorije:** neke deli Wrightove teorije postanejo v 80ih sporni, saj njegova celotna shema temeljila na stopnji nadzora ali dominacije enega razreda nad drugim. Zaključil je, da bi naj bil izkoriščanje kot osrednji pojem marksistične teorije primernejše od dominacije.

- **Izkoriščanje:** Wright postavi nov niz razrednih teorij, ki temeljijo na izkoriščanju, ki vključuje prisvajanje sadov dela enega razreda s strani drugega. Je posledica neenake porazdelitve posameznega premoženja (v fevdalizmu gre za delovno silo, v kapitalizmu gre za proizvodna sredstva, v statizmu pa je neenako porazdeljeno organizacijsko premoženje, ...).
- **Nova tipologija razrednih položajev:** družbe redko označuje en sam način proizvodnje. Wright deli družbeno strukturo na lastnike in nelastnike proizvodnih sredstev, mezdne delavce glede pa glede na to ali imajo nadpovprečno, približno povprečno ali podpovprečno premoženje v veččinah in organizaciji. Wright iz svoje nove tipologije sklepa, da sta razredni in konflikt precej bolj kompleksna, kot se je zdelo v tradicionalni marksistični teoriji z njenim poudarkom na delitvi med samo dvema razredoma: buržuazijo in proletariatom
- **Kritike Wrighta:** Edgell poudarja, da je Wright opustil značilne lastnosti marksističnega razrednega pristopa, ki gledaja na razred iz relacijskega vidika (razredi so posebni pojavi, ki imajo v ekonomskem sistemu posebne vloge). Pravi tudi, da ni jasno zakaj bi poseddovanje določenih veččin ali pomanjkanje teh vodilo v izkoriščanje ene skupine. Edgell meni, da se je Wright zelo približal vebererjancem.

JOHN GOLDTHORPE – NEOVEBERJANSKA TEORIJA RAZREDA

- ukvarjal se je predvsem s praktično uporabo veberjanskih idej
- njegova razredna shema temelji na Lockwoodovem razlikovanju med tržnimi in delovnimi položaji, vendar je G. stvar poenostavil in uporabljal le dve vrsti informacij – naziv dela (merilo delovnega položaja) in informacije o tem, ali je oseba samozaposlena, delodajalec ali delojemalec (kot merilo tržnega položaja). Ta postopek je vodil Goldthorpea k identifikaciji sedmih razredov, vsak razred združuje poklicne kategorije, katerih pripadniki so primerljivi glede njihovih sredstev, dohodka, ravni ekonomske varnosti, možnosti za napredovanje, ..., pa tudi po svoji moči in nadzoru ter stopnji avtonomije;
- sedem razredov je včasih združenih v tri: **storitveni razred** (le beloovratniški poklici, vključuje delodajalce in delojemalce), **vmesni razred** (mešanica belih in modrih ovratnikov, mali lastniki, samozaposleni in delojemalci), **delavski razred** (zaposleni modroovratniški delavci).
- **Kritike Goldthorpea:** kritizirali so ga zagovorniki Wrightove neomarksistične razredne sheme - švedski soc. Goran Ahrnej ugotavlja, da se Goldthorpev ne trudi posebno, da bi razložil teoretično mišljenje na katerem temelji shema oz., da so njegovi kriteriji za razlikovanje različnih tržnih in delovnih položajev neustrezni, prav tako opisi razredov. Razredni model kot celota ne vsebuje nobene stroge teoretične logike. Zdi se kot mešanica praktičnih in zdravorazumskih premišljevanj, ki so lahko uporabna za določene študije mobilnosti, vendar daje njihova uporaba zelo malo teoretičnega vpogleda v odnos med razmerji moči, izpeljanimi iz strukture in vsakdanjo razredno realnostjo. G. so napadale tudi feministke.

W. G. RUNCIMAN – RAZREDNA STRUKTURA, VLOGE IN MOČ

- razvil je nov pristop k analizi sistema stratifikacije v katerem uporablja marksistične in veberjanske pojme
- **Vloge in razredi:** pravi, da razredna struktura sestoji iz niza vlog. Vlogo opredeljuje kot položaj, ki izraža dosledno ponavljajoče se vzorce institucionalnega vedenja, utemeljenega z vzajemnimi prepričanji o zmožnostih njihovih vršilcev, da neporedno ali posredno vplivajo

na vedenje drugega. Najpomembnejše so poklicne vloge. Pravi, da je ekonomska moč v zakonu skupna in se privzema od tistega, ki ima višjo.

- **razredi in moč:** razrede označuje kot niz vlog, katerih skupen položaj v družbenem prostoru je funkcija narave in stopnje ekonomske moči, ki jim pripada skozi njihov odnos do institucionalnih procesov proizvodnje, distribucije in menjave. Ekonomska moč lahko izhaja iz treh virov: lastnina (zakonska upravičenost do nekega dela proizvodnih sredstev), nadzor (pravica do usmerjanja in porabe proizvodnih sredstev), tržnost (posedovanje lastnosti ali zmožnosti, ki jo je možno prodati delodajalcem – sposobnosti, kvalifikacije,...). Kombinacija teh treh tipov moči določa razred
- **sedem razredov:** R. ločuje 7 razredov, ki temeljijo na posedovanju različne količine lastnine, nadzora in tržnosti: zgornji razred, zgornji srednji razred, srednji srednji razred, spodnji srednji razred, kvalificirani delavski razred, nekvalificirani delavski razred, razredno dno;
- **ocena R.:** shema bi bilo skrajno težko uporabiti v raziskavi, ker bi bilo potrebno preveč podatkov. R. tudi ne ponuja nobenih jasnih mej med razredi.